

Журналістська освіта на Сумщині: набутки й проблеми : матеріали Дев'ятої всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 5—6 червня 2013 р.) / уклад.: О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

Journalism Education in Sumy Region: gains and challenges : materials of the Eighth Ukrainian Scientific and Practical Conference (Sumy, 5—6 June 2013) / compiled by O. Tkachenko. — Sumy : Sumy State University, 2013. – 116 p.

У збірнику вміщені наукові розвідки, присвячені журналістським проблемам, соціальним та комунікаційним технологіям. Подаються матеріали, які відбивають наукові інтереси викладачів і студентів кафедри журналістики та філології а також викладачів загальноомовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету, а також представників інших регіональних журналістськознавчих шкіл.

The collection contained scientific researches, devoted to journalistic issues, social and communication technologies. Served materials that reflect the research interests of teachers and students of the Department of Journalism and Philology of SSU and representatives of other regional journalism schools.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Олена Ткаченко, д-р філол. наук (голова),
Віктор Звагельський, канд. філол. наук,
Інна Гаврилюк, канд. наук із соц. комунік.,
Валентина Гостеніна, д-р соціолог. наук,
Тетяна Кузнецова, д-р наук із соц. комунік.,
Володимир Садівничий, канд. наук із соц. комунік.,
Олена Сушкова, канд. філол. наук

EDITORS:

Olena Tkachenko, Doctor of Philology (head),
Victor Zvagelsky, PhD of Philology,
Inna Gavrilyuk, PhD of Social Communications,
Valentina Hostyenina, Doctor of Social Sciences,
Tatyana Kuznetsova, Doctor of Social Communications,
Volodymyr Sadvnychy, PhD of Social Communications,
Elena Sushkova, PhD of Philology

Савченко І.,
група ЖТ-92

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНА ВАРІАТИВНІСТЬ ЗОБРАЖАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА КРЕОЛІЗОВАНОГО ТЕКСТУ НОВОРІЧНОЇ ЛИСТІВКИ

Проаналізовано соціолінгвістичні особливості зображального компонента новорічної листівки; досліджено вплив соціокультурного простору на візуалізацію листівки, а також ціннісні домінанти, що акумулюються в зображенні.

Ключові слова: креолізований текст, листівка, трансформація, зображальний компонент, ціннісні домінанти.

Sociolinguistic peculiarities of the descriptive component on New Year's postcard are analyzed; the influence of the social and cultural space on the visualization of postcard is tested as well as value dominants that are accumulated in the image.

Key words: creolized text, postcard, transformation, descriptive component, value dominants.

Листівка в усі часи була неодмінним атрибутом привітального дискурсу, важливою складовою тісної міжособистісної комунікації, невід'ємним елементом духовного життя людей, а також виразником специфіки епохи, суспільних та політичних настроїв. Цей комунікативний феномен представляє собою одне візуальне, структурне, смислове та функціональне ціле, утворене вербальними та зображальними елементами, яке спрямоване на досягнення потрібного комунікативного ефекту, і, відповідно, є яскравим зразком креолізованого тексту. Проте доволі часто зображальна частина листівки відіграє значно більшу роль, ніж вербальна, оскільки саме в ній міститься основне смислове навантаження, акумулюються головні настрої та цінності. Іноді зображальний компонент майже цілком замінює вербальну частину і стає головним засобом так званої візуальної комунікації.

Термін «креолізований текст» уперше був уведений у широкий обіг у 90-х роках ХХ століття психолінгвістами Ю. О. Сорокіним та Є. Ф. Тарасовим. Під креолізованими дослідники розуміли тексти, «фактура яких складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовної/мовленнєвої) та невербальної (належить до інших знакових систем, ніж природна мова)» [7, с. 180–181]. У подальшому питання креолізованого тексту активно розвивалося у працях О. Є. Анісімової [1], І. В. Вашуніної [3; 4], М. Б. Ворошилової [5], З. О. Гетьман [6], А. О. Бернацької [2] та ін.

Проте у вивченні креолізованого тексту нині ще є певні лакуни, які необхідно заповнити. Зокрема, наразі існує потреба в соціолінгвістичному аналізі листівки як різновиду креолізованого тексту загалом, а також зображального компонента як головної складової зокрема. Саме цим і пояснюється актуальність нашого дослідження.

Мета роботи – дослідити соціолінгвістичні особливості зображального компонента креолізованого тексту новорічної листівки.

Об'єктом дослідження є зображальний компонент креолізованого тексту новорічної листівки як об'єкт соціолінгвістичного дослідження.

Предмет дослідження: соціолінгвістичні особливості зображального компонента креолізованого тексту новорічної листівки.

Матеріалом дослідження стали 100 новорічних листівок за 1950-2012 роки, віднайдені на Інтернет-ресурсах forum.wmj.ru, savok.name, christmascollection.narod.ru, www.sovetika.ru, www.kyda-komy.ru, retropost.ru, vk.com, alex-makk.livejournal.com, а також у власних архівах.

У результаті дослідження з'ясувалося, що у проаналізованих нами листівках зображальна частина домінувала над текстовою. Вербальний компонент переважної більшості листівок був представлений словосполученням «С Новым годом!» (рідше трапляються «З Новим роком!», «Happy New Year!») і був додатковим до зображального.

За допомогою зображення у листівці радянського часу до широкого загалу доносили обумовлену ідеологією інформацію, приховано нав'язували певні цінності, потрібний стиль життя. Таким чином радянська листівка перетворювалася на засіб пропаганди та агітації.

У 50-і роки ХХ століття в новорічних листівках активно популяризується здоровий спосіб життя, зокрема, активно просуваються зимові види спорту. Головними героями-спортсменами стають і люди, і так звані казкові персонажі: ковзани та лижі освоюють дівчата та хлопці, Новий рік, зайці, ведмеді, сніговики і т.д. Зображальний компонент у таких листівках створює переважно ефект руху, розвитку. Відбиваються у зображеннях новорічних листівок успіхи Радянського Союзу в освоєнні Північного полюсу (білий ведмідь із гвинтокрила скидає пінгвінам на Північний полюс, де вже встановлено радянський прапор, календар на новий рік). Певне місце у листівкових зображеннях відводиться різноманітним образам, що пов'язані з освоєнням неба та космосу (ракет, супутники, парашутисти). Також у листівках цього часу акцентувалася увага на родинних цінностях та на трудовій діяльності. Популяризувалася тема миру: символічним образом був голуб. Окрім того, у листівках 50-х років активно відображався Кремль. Велику роль відігравало зображення державного прапору як головного символу Радянського Союзу. Нейтральні образи у листівках цього часу майже відсутні.

У 60-і роки зображальний компонент листівки продовжує активно популяризувати спорт. Дедалі більше місце займає тема освоєння космосу. Космонавту в цей час відводиться настільки важлива роль, що навіть Дід Мороз зустрічає його з короваєм. Досить популярним стає образ планети Земля. Значно частіше зображальний компонент пропагує працю (образи заводів, будівництв, трудівників). Вагоме місце продовжує відводитися темі миру (уособленням є голуб). Асоціативно в листівках згадується Північний полюс. За допомогою зображального компонента в 60-х роках починає популяризуватися любов до природи (сніговик годує синичок). Також у зображенні розкриваються народні традиції (Новий рік-засівальник). Навіть на перший погляд нейтральні зображальні компоненти цього часу мають елементи, які так чи інакше апелюють до радянської тематики.

У 70-і роки ХХ століття актуальними в листівках залишаються зображальні компоненти, що стосуються освоєння космосу, а також спортивної тематики. Космонавтами у цей час стають навіть Снігуронька та Дід Мороз. Останньому також відводиться місце у спорті (грає у хокей). Із наближенням московської олімпіади певна роль у листівках починає належати її головному символу – олімпійському ведмедику. Його можна розглядати як засіб пропаганди спорту загалом та олімпіади 1980 року зокрема. Також у цей час починають з'являтися на листівках образи героїв казок та мультфільмів (Чебурашка, Крокодил Гена, Вовк із «Ну, постривай!» тощо). Образ праці уособлюють трудові нагороди. Актуальним для листівок 70-х років залишається Кремль. Слід зазначити, що у

цей час починають з'являтися абсолютно нейтральні зображення (так звані ікебани).

У 80-х роках у листівках продовжує втілюватися тема космонавтики. Фігурує образ планети Земля. Продовжується пропаганда спорту. Повертається популяризація праці (образ трудівника приписується переважно хлопчикам). Також у 80-х роках листівки знову популяризують сімейні цінності (родина їжаків за новорічним столом; родина сніговиків). Використовують символічні національні компоненти (Дід Мороз несе самовар та зв'язку бубликів; Новий рік грає на балалайці). Актуальними залишаються образи героїв мультфільмів. Загалом можна сказати, що у 80-і роки продовжує збільшуватися кількість нейтральних зображень, на яких жодним чином не позначається дух доби.

Зображальні компоненти новорічних листівок 90-х років стають абсолютно нейтральними. Дедалі більшої популярності набирають різноманітні новорічні ікебани. Крім того, у 90-х роках у листівках починають активно з'являтися символічні образи тварин (так звані знаки китайського гороскопу). Загалом у цей час втрачається звична для попередніх років пропагандистська функція листівки.

У ХХІ столітті починають видозмінюватися форми листівки, з'являються нові образи. Поряд із нейтральними ікебанами дедалі частіше функціонують національно марковані образи (наприклад, Дід Мороз на трійці). Листівки починають стилізувати під ретро, використовуючи відповідні образи. Залишається популярним відображення символів китайського гороскопу. Слід зазначити, що у цей час також використовуються образи героїв мультфільмів (щоправда, закордонних), поряд із образом Діда Мороза з'являється Санта Клаус. Звична форма листівки у ХХІ столітті функціонує поряд із музичними листівками, листівками ручної роботи (де зображальний компонент створюється за допомогою різноманітних матеріалів), електронними листівками, які поширюються в мережі Інтернет, тощо.

Отож, узагальнюючи викладене вище, можна сказати, що у радянські часи особливо виділялися такі основні тематичні напрямки у зображальному компоненті листівки, як популяризація здорового способу життя загалом та спорту зокрема; освоєння неба та космосу, Північного полюсу; популяризація активної трудової діяльності; пропаганда сімейних цінностей; тема миру. Героями радянської листівки в основному ставали люди, казкові персонажі та герої мультфільмів, тварини та птахи. У листівці радянської доби найбільш яскраво виділялися образи космонавта, спортсмена, трудівника, сім'янина.

Листівки після розпаду Радянського Союзу мали нейтральне політичне та тематичне забарвлення. У якості зображального компонента новорічної листівки зазвичай використовували ікебани, узагальнені та символічні образи тварин, образи Діда Мороза та Санта Клауса як головних героїв Нового року, казкових персонажів та героїв мультсеріалів.

Загалом у результаті дослідження ми можемо констатувати трансформацію зображального компонента креолізованого тексту новорічної листівки під впливом соціокультурних рис епохи (політичних, суспільних настроїв, культури тощо).

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов) : учеб. пособ. для студ. фак. иностр. яз. вузов / Е. Е. Анисимова. – М. : Академия, 2003. – 128 с.

2. Бернацкая А. А. К проблеме «креолизация» текста: история и современное состояние / А. А. Бернацкая // Речевое общение : специализ. вестник. – 2000. – Вып. 3 (11). – С. 104–110.

3. Вашунина И. В. Взаимовлияние вербальных и невербальных (иконических) составляющих при восприятии креолизованного текста : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / И. В. Вашунина. – М., 2009. – 42 с.

4. Вашунина И. В. Особенности оценки креолизованного текста в зависимости от параметров иллюстрации / И. В. Вашунина // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2008. – №4. – С. 223–227.

5. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: аспекты изучения [Электронный ресурс] / М. Б. Ворошилова // Политическая лингвистика. – 2006. – Вып. 20. – С. 180–189. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics2/voroshilova-06.htm>

6. Гетьман З. О. Текст з іконічним компонентом як результат креолізації комунікації / З. О. Гетьман // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Іноземна філологія». – 2006. – Вип. 40. – С. 6–7.

7. Сорокин Ю. А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – М. : Наука, 1990. – С. 180–186.